

ROZŠIROVANIE OBSAHU ZBGIS[®] O NÁZVY Z KATASTRÁLNYCH MÁP A NÁZVY Z LESNÍCKYCH MÁP

Viera ŠAFÁROVÁ, Eva MIKLUŠOVÁ, Darina PORUBČANOVÁ

Extending ZBGIS[®] content with names from cadastral maps and names from forest maps

Abstract: The Basic Database for the Geographic Information System (ZBGIS) does not contain geographical names from large scale maps. This article discusses the issues of extending ZBGIS content with names from cadastral maps and names from forest maps.

Keywords: geographical names, database of geographical names, cadastral maps, forest maps

Úvod

Základná báza údajov pre geografický informačný systém (ZBGIS[®]) neobsahuje názvy z máp veľkých mierok. Rezort geodézie, kartografie a katastra preto pristúpil k rozširovaniu obsahu databázy geografických názvov o názvy z katastrálnych máp a o názvy z lesníckych máp. Rovnaké objekty v týchto rôznych mapových zdrojoch majú rôzne názvy, resp. rôznu polohu. Je potrebné názvy zjednotiť, upraviť, príp. pre každý objekt štandardizovať jedinú podobu názvu. Ako pilotný okres bol vybraný okres Banská Štiavnica. Celý proces je časovo náročný. Odhadovaný čas na zosúladenie geografických názvov v rozsahu celého územia Slovenskej republiky (SR) je cca 10 rokov. Rozšírenie obsahu databázy geografických názvov umožní lepšie vyhľadávanie objektov prostredníctvom akejkoľvek podoby názvu.

1. Štandardizácia geografických názvov

Štandardizácia geografických názvov je súbor opatrení zabezpečujúci jednotnosť geografických názvov a záväznosť ich používania. Štandardizácia geografických názvov sa organizuje na úrovni Organizácie spojených národov (OSN), ktorá túto činnosť koordinuje a usmerňuje prostredníctvom prijatých rezolúcií (Kováčová, 2010). Rezolúcie určujú hlavné smery štandardizačných činností na medzinárodnej úrovni a zabezpečujú používanie jednotných podôb názvov geografických objektov na podklade národnej štandardizácie. Rezolúcie majú charakter odporúčaní a ich záväznosť môže docieľiť individuálne každá členská krajina OSN implementovaním prijatých medzinárodných zásad štandardizácie do svojho systému právnych predpisov. V podmienkach Slovenskej republiky sa to globálne realizovalo legislatívnymi opatreniami s dôrazom na aplikáciu zásady OSN v oblasti štandardizácie geografických názvov, aby štandardizácia bola založená na výsledkoch vedy vo vzťahu k jazykovým zákonitostiam a technickým prostriedkom tvorby údajov o geografických názvoch.

Základný legislatívny rámec štandardizácie geografických názvov predstavuje zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov (zákon) a vyhláška Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky č. 300/2009 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon Národnej rady Slovenskej republiky o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov.

RNDr. Viera ŠAFÁROVÁ, Mgr. Darina PORUBČANOVÁ, Geodetický a kartografický ústav Bratislava, Chlumeckého 4, 827 45 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: viera.safarova@skgeodesy.sk
Ing. Eva MIKLUŠOVÁ, Úrad geodézie, kartografie a katastra SR, Chlumeckého 2, 820 12 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: eva.miklusova@skgeodesy.sk

Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (ÚGKK SR) činnosťou na poli štandardizácie geografických názvov realizuje ciele v tejto oblasti tak, ako ich definovali konferencie OSN o štandardizácii geografických názvov. Štandardizáciou geografických názvov stanovuje jediný spôsob písania názvu každého geografického objektu na základe národnej štandardizácie s cieľom predísť prípadným omylom a nedorozumeniam pri používaní názvov geografických objektov, zvýšiť výchovnú, kultúrnu a spoločenskú úroveň obyvateľstva, skvalitniť informačnú komunikáciu, prispieť k zvýšeniu národnej reprezentácie a k zvýšeniu medzinárodnej prestíže štátu (Miklušová, 2010).

2. Spolupráca pri štandardizácii geografických názvov

Systematická štandardizácia geografických názvov v podmienkach Slovenskej republiky sa začala zriadením Názvoslovnej komisie Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky (názvoslovná komisia) v roku 1970 ako poradného orgánu ÚGKK SR pri posudzovaní návrhov na štandardizáciu geografických názvov. Názvoslovná komisia je zložená zo zástupcov odborných a vedeckých pracovísk, ústredných orgánov, vysokých škôl a odborníkov rezortných organizácií. Hlavnou úlohou názvoslovnej komisie je prerokovať a odporučiť ÚGKK SR návrhy geografických názvov na štandardizáciu.

Výkonným orgánom názvoslovnej komisie je sekretariát názvoslovnej komisie, ktorý je súčasťou Oddelenia kartografie a geografického názvoslovia Odboru referenčných údajov pre geografické informačné systémy Geodetického a kartografického ústavu Bratislava (GKÚ). Sekretariát názvoslovnej komisie okrem odborného posudzovania názvov pripravuje všetky materiály a podklady na rokovania názvoslovnej komisie. Pri rozširovaní obsahu databázy geografických názvov o názvy z katastrálnych máp a názvy z lesníckych máp práve sekretariát názvoslovnej komisie zohráva kľúčovú úlohu.

Pri zabezpečovaní činností súvisiacich so štandardizáciou geografických názvov je taktiež dôležitá úloha katastrálnych odborov okresných úradov (OÚ KO) a ich názvoslovných zborov a Národného lesníckeho centra (NLC).

3. Elektronická databáza geografických názvov

Databáza geografických názvov je elektronická databáza štandardizovaných názvov nesídelených geografických objektov a špecifických sídelných objektov z územia SR. Databáza geografických názvov bola vytvorená z názvov Základnej mapy Slovenskej republiky mierky 1 : 10 000, Základnej mapy Slovenskej republiky mierky 1 : 50 000, Vodohospodárskej mapy Slovenskej republiky mierky 1 : 50 000, ku ktorým sa pripojili doplňujúce údaje ako sú napr. druh objektu, dátum štandardizácie, predchádzajúci štandardizovaný názov, pri vodných tokoch príslušnosť k povodiu, pri vrchoch nadmorská výška. Databáza geografických názvov obsahuje v súčasnosti približne 119 000 názvov. Databáza geografických názvov je súčasťou ZBGIS[®], kde tvorí triedu objektov geografické názvy (GN) a je aj súčasťou Informačného systému geodézie, kartografie a katastra SR. S tvorbou elektronickej databázy sa začalo v roku 1995 a jej vytváranie sa ukončilo v júli 2003. Databáza geografických názvov sa aktualizuje priebežne a údaje z nej poskytuje GKÚ. V prípade, že zamestnanci sekretariátu názvoslovnej komisie zistia pri práci s geografickými názvami variantný názov, doplnia ho do databázy geografických názvov a dôsledne ho odlišia od štandardizovaných geografických názvov, nakoľko variantné názvy budú slúžiť výlučne ako pomôcka pri vyhľadávaní objektov.

V roku 2015 sa začalo s rozširovaním obsahu databázy geografických názvov o názvy z katastrálnych máp a názvy z lesníckych máp z celého územia SR podľa schváleného „Projektového zámeru zosúladenia názvov z katastrálnych máp a názvov z lesníckych máp s databázou geografických názvov ZBGIS“ č. P-6473/2015, ktorého súčasťou je harmonogram realizácie prác vytvorený podľa plánovaných rokov a konkrétnych okresov (projektový zámer).

4. Postup pri začleňovaní názvov z katastrálnych máp a z lesníckych máp do ZBGIS[®]

ÚGKK SR vykonáva práce na zjednotení databázy štandardizovaných geografických názvov s názvami z katastrálnych a lesníckych máp v súlade s projektovým zámerom prostredníctvom

sekretariátu názvoslovnej komisie. Týmto spôsobom sa po procese štandardizácie rozšíri obsah databázy geografických názvov o názvy z týchto dvoch zdrojov.

Nakoľko nie vždy sú názvy objektov z týchto rôznych mapových zdrojov totožné, a takisto umiestnenie rovnakých názvov je mnohokrát odlišné, je nevyhnutné, aby do riešenia úlohy boli zapojené aj príslušné OÚ KO, prípadne aj samotné obce.

Väčšinu prác súvisiacich s realizáciou tejto úlohy vykonáva sekretariát názvoslovnej komisie, ktorý zostavuje zoznamy názvov zo všetkých 3 559 katastrálnych území začlenených do 72 okresov a vytvára mapové výrezy príslušných katastrálnych území, ktoré zobrazujú lokalizáciu a vzájomný vzťah názvov zo všetkých dotknutých databáz. Počet názvov, ktoré boli na začiatku prác k dispozícii bol viac ako 300 000, z toho 75 % bolo z katastrálnych a 25 % z lesníckych máp. Nakoľko však tieto databázy obsahujú aj objekty, ktoré nie sú predmetom štandardizácie, celkový počet názvov, s ktorými sa pracuje, je nižší.

Práce prebiehajú v troch etapách podľa schváleného projektového zámeru pre všetky katastrálne územia jedného okresu.

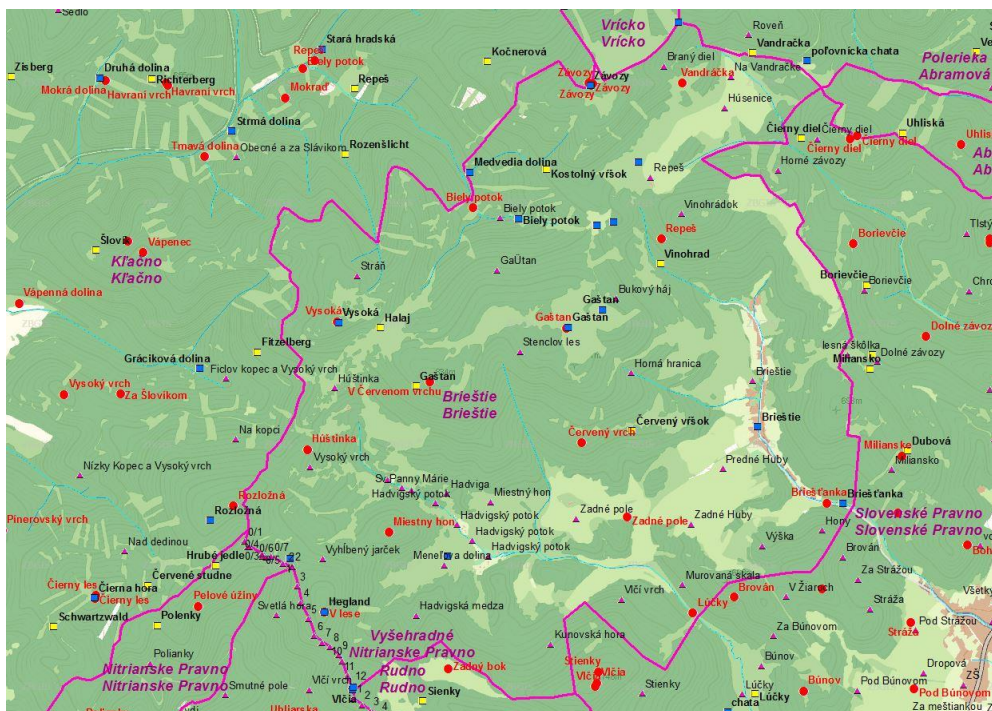
V prvej etape prác sekretariát názvoslovnej komisie porovnáva názvy z katastrálnych máp a z lesníckych máp s databázou geografických názvov a určuje ďalšiu manipuláciu s názvami. Posudzuje sa, či názov je štandardizovaný a ak je uvedená podoba katastrálneho alebo lesníckeho názvu správna, ďalej sa s ním nepracuje.

V druhej etape prác sekretariát názvoslovnej komisie vytvára mapové výrezy pre každé katastrálne územie príslušného okresu (obr. 1) a zoznamy názvov. Pri názvoch je potrebné rozlíšiť, či sú predmetom štandardizácie podľa zákona. Názvy, ktoré nie sú predmetom štandardizácie, sa v zoznamoch neuvádzajú. Pri názvoch, ktoré sú predmetom štandardizácie, sa určí kategória objektu podľa rôznych mapových podkladov, ktoré sú pripojené v projekte pre rozpracovaný okres. Ide o Základné mapy SR v mierke 1 : 10 000, 1 : 50 000, Topografická mapa SR v mierke 1 : 25 000, Vodohospodárska mapa SR v mierke 1 : 50 000, vrstvy ZBGIS® – vodstvo, výškopis, povrch, vegetácia, antropogénne prvky, ortofotomapa s rozlíšením 0,5 m a raste historických máp (katastrálna mapa v mierke 1 : 2 880 a štátna mapa odvodená v mierke 1 : 5 000) podľa toho, ako sú k dispozícii v Ústrednom archíve GKÚ. Ďalej sa navrhne vhodná podoba názvu a ďalší postup. V poznámke sa môže navrhnúť aj ďalšia manipulácia s názvom. Takto pripravené zoznamy sa posielajú na posúdenie a na overenie sporných názvov na OÚ KO, prípadne do obcí. Starostovia obcí a prednostovia OÚ KO boli vyzvaní na spoluprácu pri realizácii tejto úlohy. Po overení vytvára sekretariát názvoslovnej komisie aktualizované zoznamy názvov a zasiela ich členom názvoslovnej komisie.

V tretej etape prác sa na rokovanie názvoslovnej komisie k stálym členom prizývajú aj zástupcovia príslušného OÚ KO. Na rokovaní členovia názvoslovnej komisie posudzujú predložené zoznamy názvov. Ich relevantné pripomienky sa zohľadnia. Sporné názvy sa ďalej overujú na OÚ KO alebo v obci. V tejto etape sa štandardizované názvy, ktoré v súčasnosti už nie sú vyhovujúce, navrhnu na preštandardizovanie.

Po prerokovaní ÚGKK SR vydá rozhodnutie o štandardizácii. Až potom sekretariát názvoslovnej komisie pre novoprijaté názvy vytvorí v grafickej časti ich umiestnenie (obr. 2 a 3) a v textovej časti vyplní atribútovú tabuľku.

Zistené názvy, ktoré boli štandardizované v inej podobe ako boli uvedené v pôvodných databázach lesníckych máp alebo katastrálnych máp sekretariát názvoslovnej komisie presunie do kategórie variantných názvov s cieľom umožniť vyhľadávanie prostredníctvom akejkoľvek dostupnej podoby názvu s dôsledným odlišením od štandardizovanej podoby názvov. Tu práca sekretariátu názvoslovnej komisie na danom okrese končí.

Obr. 1 Pôvodný stav názvov v ZBGIS[®] po pridaní katastrálnych a lesníckych názvov (katastrálne územie a obec Brieštie, okres Turčianske Teplice)

Obr. 2 Stav názvov v ZBGIS[®] po úprave v rovnakom území

- štandardizované názvy
- ▲ názvy z katastrálnych máp
- názvy z lesníckych máp - miestne
- názvy z lesníckych máp - ostatné
- hranica katastrálneho územia

Obr. 3 Vysvetlivky k obrázkom 1 a 2

Na OÚ KO zasiela GKÚ novú vrstvu POPIS vo formáte *.vgi, ktorá nahradí pôvodnú vrstvu. Týmto spôsobom sa zabezpečí zosúladenie názvov a rozšírenie obsahu ZBGIS® o nové štandardizované názvy.

Ako pilotný okres bol zvolený okres Banská Štiavnica. V tomto okrese sa posudzovalo 780 názvov z katastrálnych máp a 747 názvov z lesníckych máp, vytvorilo sa 54 mapových výrezov a štandardizovalo sa 683 názvov. Ďalej sa v roku 2016 štandardizovalo v okrese Hlohovec 390 názvov, v okrese Šaľa sa bude štandardizovať 230 názvov a názvy z okresu Turčianske Teplice sú prerokované názvoslovnou komisiou. V rôznom štádiu rozpracovania sú okresy Kysucké Nové Mesto, Brezno, Považská Bystrica, Liptovský Mikuláš a Detva.

V ďalších okresoch sa bude postupovať podľa harmonogramu, ktorý je súčasťou projektového zámeru. Rýchlosť postupu prác bude závisieť od počtu zamestnancov, ktorí budú na danej úlohe pracovať.

V roku 2016 sa začala aktualizácia ZBGIS®. Zatiaľ sú údaje týkajúce sa názvoslovia prístupné a aktualizované len v databázach. Ich vizuálne zobrazenie vo webových službách prostredníctvom rezortného geoportálu bude možné v priebehu prvého polroka 2017.

Záver

Neoddeliteľnou zložkou ZBGIS® sú geografické názvy. Názov geografického objektu je jedným z jeho najdôležitejších identifikátorov, ktorý slúži nielen na orientáciu a manipuláciu s geografickými informáciami v objektovo orientovaných databázach, ale aj pre potreby vzájomnej komunikácie vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti (Kováčová a Miklušová, 2014). Národná štandardizácia zaisťuje každému pomenovanému geografickému objektu jediný charakterizujúci názov, ktorý vyhovuje zásadám spisovného jazyka a zároveň umožňuje jednoznačnú identifikáciu objektu pri ľubovoľnej komunikácii.

Publikovaním geografických názvov prostredníctvom rezortného geoportálu sú splnené požiadavky na jednoduchý prístup k štandardizovaným názvom. Zaznamenanie variantných, tradičných a historických názvov ako osobitnej, ale dôležitej súčasti ZBGIS® umožňuje väčšiu variabilitu pri vyhľadávaní prostredníctvom akejkoľvek podoby geografického názvu, slúži aj na vedecké účely a zároveň prispieva k zachovaniu nášho kultúrneho dedičstva.

Literatúra

- Hlavné smery rozvoja na úseku geodézie, kartografie a katastra nehnuteľností na roky 2016 - 2020*, č. P-5826/2016 zo dňa 29. júna 2016.
- KOVÁČOVÁ, M. (2010). *Uplatňovanie odporúčaní OSN. Štandardizácia geografického názvoslovía*. Zborník materiálov zo seminára. (Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky).
- KOVÁČOVÁ, M., MIKLUŠOVÁ, E. (2014). *Význam geografických názvov*. Aktivity v kartografii venované Jánovi Pravdovi. Zborník referátov. (Kartografická spoločnosť Slovenskej republiky a Geografický ústav Slovenskej akadémie vied).
- MIKLUŠOVÁ, E. (2010). *Legislatívny rámec štandardizácie geografického názvoslovía*. Štandardizácia geografického názvoslovía. Zborník materiálov zo seminára. (Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky).
- Projektový zámer zosúladenia názvov z katastrálnych máp a názvov z lesníckych máp s databázou geografických názvov ZBGIS č. P-6473/2015* zo dňa 21. septembra 2015.
- Rozhodnutie predsedníčky Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky o zriadení Názvoslovnej komisie č. RP_ÚGKK SR_8/2015* zo dňa 7. mája 2015.

Rozhodnutie predsedníčky Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky o vydání vzorového štatútu a rokovacieho poriadku názvoslovného zboru okresného úradu, katastrálneho odboru, č. P-1894/2014 zo dňa 25. marca 2014.

Vyhláška Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky č. 300/2009 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon Národnej rady Slovenskej republiky o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov.

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 215/1995 Z. z. o geodézii a kartografii v znení neskorších predpisov.

S u m m a r y

Extending ZBGIS[®] content with names from cadastral maps and names from forest maps

Therefore the Authority of geodesy, cartography and cadastre of the Slovak Republic has started to extend the content ZBGIS[®] of – geographical names with names from cadastral maps and names from forest maps. The same objects in these different maps sources have different geographical names, or, more precisely, different positions. Geographical names must be unified, edited or, more precisely, only one form of a name must be standardized for every object. As a pilot district the Banská Štiavnica district has been chosen. The whole process is very time-consuming. The time necessary for the harmonization of the geographical names on the entire territory of the Slovak Republic is estimated at ca 10 years. The extending of the content database of geographical names will allow better object search using any form of name.

Fig. 1 Original situation of ZBGIS[®] after addition cadastral and forest names
(Brieštie, Turčianske Teplice)

Fig. 2 Situation of ZBGIS[®] after correction in the same area

Fig. 3 Legend of the figures 1 and 2

Prijaté do redakcie: 18. júna 2016

Zaradené do tlače: december 2016